

Kulturutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ett försök med verksamhetsstyrning inom yrkesutbildningen och till lagar som har samband med den

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ett försök med verksamhetsstyrning inom yrkesutbildningen och till lagar som har samband med den (RP 161/2024 rd): Ärendet har remitterats till kulturutskottet för betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- överdirektör Petri Lempinen, undervisnings- och kulturministeriet
- regeringsråd Anna Kankaanpää, undervisnings- och kulturministeriet
- undervisningsråd Anne Ekroth, undervisnings- och kulturministeriet
- konsultativ tjänsteman Ville Heinonen, undervisnings- och kulturministeriet
- undervisningsråd Kari Korhonen, undervisnings- och kulturministeriet
- utvärderingsråd Jani Goman, Nationella centret för utbildningsutvärdering
- enhetschef, undervisningsråd Marko Aaltonen, Utbildningsstyrelsen
- utvecklingschef Maarit Kallio-Savela, Finlands Kommunförbund
- rektor Antti Aavikko, Live Stiftelsen sr
- verkställande direktör Veli-Matti Lamppu, Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry
- expert Mikko Vieltojärvi, Finlands näringsliv rf
- ledande specialsakkunnig Eira Bani, Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ rf
- expert Jussi-Pekka Rode, Bildningsbranschen rf
- utbildnings- och arbetskraftspolitisk expert Kirsi Rasinaho, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- sakkunnig i intressebevakning Onni Härkönen, Alliansen för Finlands Studerande - OSKU rf
- utbildningspolitisk expert Mikko Kinnunen, Företagarna i Finland rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Nätverket för TOP10 yrkesutbildningsanordnare
- Saamelaisalueen koulutuskeskus (SAKK)
- nätverket Ammatillisen koulutuksen Areena
- Fastighetsbranschens Utbildningsstiftelse sr
- Specialyrkesläroanstalternas nätverk Ameo
- Elinkeinoelämän Oppilaitokset EOL ry

Betänkande KuUB 13/2024 rd

- Byggnadsindustrin RT rf
- Finlands Yrkesstuderandes Centralförbund - SAKKI rf
- Finlands Disponentförbund rf
- Finlands Folkhögskolförening rf
- Läroavtalssakkunniga i Finland rf
- Talotekniikkaliitto ry
- Handikappforum rf.

PROPOSITIONEN

I propositionen föreslås det att det stiftas en lag om ett försök med verksamhetsstyrning inom yrkesutbildningen. Vidare föreslås det att lagen om yrkesutbildning och lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet ändras. Propositionen hänför sig till de skrivningar i regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering som gäller en reform av finansieringsmodellen för yrkesutbildning och verksamhetsstyrningen.

I propositionen föreslås ett åttaårigt försök med verksamhetsstyrning inom yrkesutbildningen. Till försöket väljs högst 40 utbildningsanordnare vars anordnartillstånd ersätts med försökstillstånd för viss tid. Enligt förslaget har en anordnare av yrkesutbildning som fått försökstillstånd i regel rätt att ordna alla examina som ingår i examensstrukturen för yrkesutbildning. Därtill kan utbildning ordnas vid behov också som arbetskraftsutbildning och på engelska. Enligt förslaget förhandlar undervisnings- och kulturministeriet vart fjärde år med utbildningsanordnarna om målen för utbildningens genomslag och kvalitet. Målen skrivs in i ett avtal mellan undervisnings- och kulturministeriet och utbildningsanordnaren, och uppnåendet av målen följs upp under försöket.

Enligt förslaget reformeras finansieringssystemet för yrkesutbildning så att det anslag för yrkesutbildning som ingår i statsbudgeten i fortsättningen består av kalkylerad basfinansiering, som baserar sig på utfall, och finansiering efter prövning. Enligt förslaget förenklas finansieringsmodellen och dess styrande effekt förbättras genom att vissa viktnings- och höjningsfaktorer och deras koefficienter gallras bort samt genom att de återstående viktnings- och höjningsfaktorerna som jämnar ut kostnadseffekterna koncentreras till studerandeårsfinansieringen.

I propositionen föreslås att studierna som stöder studiefärdigheterna ersätts med rätt till stöd för lärandet, vilket är en stödform med låg tröskel. Vidare föreslås att den studerandes rätt till särskilt stöd ses över genom att den studerandes rätt till specialundervisning stärks.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft dels den 1 januari 2025 och dels den 1 januari 2026 och den 1 augusti 2026. Lagen om ett försök med verksamhetsstyrning inom yrkesutbildningen avses gälla till den 31 december 2033.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Propositionen hänför sig till de skrivningar i regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpo som gäller finansieringsmodellen och verksamhetsstyrningen inom yrkesutbildningen samt stödet för de studerandes lärande.

För att reformera verksamhetsstyrningen föreslås att det stiftas en ny lag om ett försök med verksamhetsstyrning inom yrkesutbildningen. Syftet med försöket är att utreda hur man genom att utvidga anordnartillstånden inom yrkesutbildningen och genom verksamhetsstyrning som grundar sig på ett förhandlingsförfarande kan stärka yrkesutbildningens kvalitet, genomslag och tillgänglighet. Avsikten är att försöket pågår i åtta år så att det inleds den 1 januari 2026 och avslutas den 31 december 2033.

Det föreslås att stödet för lärande ses över genom en ändring av lagen om yrkesutbildning så att man bättre än i nuläget kan säkerställa stödåtgärder för de studerande som har ett behov av olika former av stöd och handledning under utbildningen och i olika lärmiljöer.

Det föreslås att finansieringssystemet för yrkesutbildningen reformeras så att det anslag för yrkesutbildning som ingår i statsbudgeten i fortsättningen består av kalkylerad basfinansiering, som baserar sig på utfall, och av finansiering efter prövning.

Sammantaget anser kulturutskottet att propositionen behövs och fyller sitt syfte. Utskottet tillstyrker lagförslagen i propositionen, men med följande anmärkningar och ändringsförslag.

Försöket med verksamhetsstyrning inom yrkesutbildningen

Enligt propositionen ska det till försöket med verksamhetsstyrning inom yrkesutbildningen väljas 40 utbildningsanordnare. De omfattas under försökstiden av ett styrningsförfarande som avviker från förfarandet för andra utbildningsanordnare. Enligt propositionen ska förfarandet för anordnartillstånd för deltagarna i försöket och den anknutna normstyrningen lättas upp och dessa utbildningsanordnare ges en omfattande rätt att ordna examina.

Sådana examina som specialiserade utbildningsanordnare enligt etablerad praxis har ansvar för att ordna utesluts genom förordning från de försökstillstånd som beviljas med stöd av försökslagen. Exempel på sådana examina är examina inom musik och idrott.

Genomslaget och kvaliteten på den utbildning som tillhandahålls av utbildningsanordnare som deltar i försöket tryggas genom mål som undervisnings- och kulturministeriet och utbildningsanordnaren gemensamt kommer överens om. Målen ställs upp i de förhandlingar som ministeriet och utbildningsanordnaren för vart fjärde år och de skrivs in i ett avtal mellan undervisnings- och kulturministeriet och utbildningsanordnaren. Vid förhandlingarna strävar man efter att samordna nationella och lokala mål så att utbildningsanordnarna utvärderar de regionala behoven tillsammans med andra centrala regionala aktörer och lägger fram förslag till strategiska mål. Undervis-

Betänkande KuUB 13/2024 rd

nings- och kulturministeriet inkluderar de nationella målen i diskussionen. Uppnåendet av målen följs upp under försöket.

Utskottet välkomnar det föreslagna försöket med verksamhetsstyrning inom yrkesutbildningen och instämmer i det som sägs i propositionen (s. 27) samt betonar att man i försöket bör välja utbildningsanordnare med olika utgångspunkter från olika håll i landet så att man kan beakta särdragen inom olika branscher och regioner. Valet av försöksdeltagare ska genomföras så att det bland deltagarna finns utbildningsanordnare som tillhandahåller utbildning på båda nationalspråken. Det är också viktigt att se till att de anordnare som väljs till försöket bildar en helhet utifrån vilken det är möjligt att utvärdera utvecklingen för såväl den nationella som den regionala kvaliteten och genomslagskraften. I försöket bör man också fästa uppmärksamhet vid att trygga de studerandes rättigheter samt tillgången och tillgängligheten till utbildning i hela landet med beaktande av att en central uppgift för yrkesutbildningen är att utbilda unga i läropliktsåldern. *(Utskottets förslag till uttalande 1)*

Utskottet anser att det är motiverat att man i valet av de anordnare som antas till försöket använder en poängsättningsmodell som utarbetas av en oberoende aktör, det vill säga Nationella centret för utbildningsutvärdering. Det rör sig om ett förhållandevis långt försök och därför bör valet av deltagare beredas och genomföras mycket omsorgsfullt och med iakttagande av transparens.

Sakkunniga har uttryckt oro över att det blir oklart huruvida de utbildningsanordnare som inte deltar i försöket har en jämlik ställning i förhållande till dem som väljs till försöket. Utskottet betonar att även om likabehandlingen av utbildningsanordnarna bygger på den lagstiftning om verksamheten och finansieringen som gäller alla utbildningsanordnare, oberoende av om man deltar i försöket eller inte, är det nödvändigt att se till att genom tillräckliga åtgärder trygga ställningen och utvecklingsmöjligheterna också för de utbildningsanordnare som inte deltar i försöket. *(Utskottets förslag till uttalande 1)*

Utskottet ser det som positivt att ett av målen med reformen av verksamhetsstyrningen är att öka och fördjupa växelverkan och samarbetet mellan alla anordnare av yrkesutbildning. I de förhandlingar som förs vart fjärde år med anordnare som deltar i försöket behandlas också hur utbildningsanordnarens planer eventuellt påverkar det övriga anordnarfältet. Enligt uppgift kommer undervisnings- och kulturministeriet under försökstiden att föra regionala och/eller utbildningsområdesvisa diskussioner med alla utbildningsanordnare. Utskottet anser att diskussionerna är ett bra sätt att upprätthålla växelverkan med utbildningsanordnarna och få aktuell information om hur förutsättningarna för att ordna utbildning under försökstiden uppfylls också i fråga om de aktörer som inte deltar i försöket.

Enligt propositionen får de utbildningsanordnare som deltar i försöket fritt ordna utbildning också på engelska. Utskottet framhåller att det är viktigt att alla studerande som avlägger utbildning på engelska också garanteras tillräckliga kunskaper i finska eller svenska.

Nationella centret för utbildningsutvärdering genomför en omfattande uppföljningsundersökning av försöket. Uppföljningen ska enligt uppgift gälla de anordnare som deltar i försöket, men man granskar också försökets eventuella spridningseffekter på de anordnare som står utanför försöket. Vid uppföljningen fästs uppmärksamhet vid vilka samlade effekter försöket har på yrkes-

Betänkande KuUB 13/2024 rd

utbildningen. Utskottet anser det vara viktigt att undervisnings- och kulturministeriet ser till att uppföljningen av reformen också omfattar en granskning av allokeringen av den finansiering som anvisats för försöket och att det under försöket också tas fram information om hur försöket påverkar verksamheten hos de utbildningsanordnare som inte deltar i försöket.

Utskottet noterar med hänvisning till inkommen utredning att de utbildningsanordnare som deltar i försöket har möjlighet att ordna läroavtalsutbildning genom att skaffa utbildning av en annan utbildningsanordnare. Utskottet föreslår en ändring av bestämmelserna om detta på det sätt som framgår av detaljmotiveringen nedan. Vidare anser utskottet att det är nödvändigt att förtydliga de föreslagna bestämmelserna om skyldigheten för de utbildningsanordnare som deltar i försöket att ordna utbildning utifrån behoven inom sitt verksamhetsområde.

Reformen av stöd för lärandet och särskilt stöd

Stöd för lärandet. I propositionen föreslås det att en studerande har rätt till stöd för lärandet som en del av examensutbildning. Stödet för lärandet är sådan stödundervisning som ges av läraren samt sådant stöd och sådan handledning som ges av undervisnings- och handledningspersonalen som den studerande behöver för att uppfylla kraven på yrkesskicklighet och nå målen för kunnandet enligt examens- eller utbildningsgrunderna. Stödet för lärande ska enligt förslaget genomföras i form av stödundervisning, stöd och handledning med låg tröskel. Utskottet välkomnar ovan nämnda ändringsförslag och inskräper att stödet för lärande ska finnas tillgängligt för de studerande i tillräcklig hög grad och i rätt tid och det ska vara av sådan kvalitet att det främjar de studerandes kunskaper, påvisande av kunnande genom yrkesprov, utexaminering, sysselsättning och övergång till fortsatta studier samt välbefinnande.

Utskottet hänvisar till sitt tidigare utlåtande (KuUU 4/2024 rd, s. 6–8) och sitt ställningstagande i betänkandet om den utbildningspolitiska redogörelsen (KuUB 19/2021 rd, punkt 6 i ställningstagandet) och betonar vikten av att trygga kontinuiteten i stödet för lärande för alla barn och unga som har behov av stödet i fråga. I ett sakkunnigyttrande konstateras det att de studerandes varierande behov av stöd har framkommit tydligare vid läroanstalterna än tidigare, särskilt till följd av utvidgningen av läroplikten. Utskottet anser att reformen av stödet för lärande på det sätt som föreslås i propositionen möjliggör flexibla stödåtgärder i olika lärmiljöer inom yrkesutbildningen och samtidigt säkerställer de studerandes rätt att få det stöd som de individuella behoven kräver. Utskottet anser det vara viktigt att man noggrant utreder hur de ovan nämnda målen nås. (*Utskottets förslag till uttalande 2*)

Särskilt stöd. Utskottet anser att de föreslagna bestämmelserna om en reform av det särskilda stödet för studerande är ytterst behövliga. Syftet med ändringarna av bestämmelserna om särskilt stöd är bland annat att stärka stödet av specialläraren för studerande som behöver specialundervisning.

Enligt förslaget har en studerande rätt till särskilt stöd, om han eller hon på grund av verifierade inlärningssvårigheter behöver regelbunden och långvarig specialundervisning för att uppnå kraven på yrkesskicklighet och målen för kunnandet enligt examens- eller utbildningsgrunderna och stöd för lärandet inte är tillräckligt med tanke på den studerandes stödbehov. I propositionen anges att särskilt stöd är specialundervisning som ges av en speciallärare. Särskilt stöd består dessut-

Betänkande KuUB 13/2024 rd

om av annan undervisning och handledning som grundar sig på konsultering av en speciallärare samt av andra särskilda undervisnings- och studiearrangemang som den studerande behöver. Utskottet betonar att det regelbundet bör produceras aktuell information om tillgången på speciallärare och att det bör säkerställas att det finns tillgång till kompetenta lärare i enlighet med de studerandes behov. Utskottet välkomnar att särskilt stöd dessutom avser annan undervisning och handledning som baserar sig på konsultation av specialläraren och som kan ges av den övriga undervisnings- och handledningspersonalen.

Övrig yrkesutbildning

I propositionen föreslås det att den bestämmelse i lagen om yrkesutbildning som gäller utbildning som fördjupar eller kompletterar yrkeskompetensen och som inte syftar till avläggande av en examen eller examensdel (8 § 1 punkten) upphävs. Sakkunniga har lyft fram konsekvenserna av den föreslagna ändringen till exempel med tanke på fastighetsbranschen och påpekat ett behov av att bevara inte bara den bestämmelse som föreslås bli upphävd utan också den statliga finansieringen för utbildningen i fråga.

Utifrån erhållen utredning och ikraftträdandebestämmelsen i lagförslaget påpekar utskottet att utbildning som fördjupar eller kompletterar yrkeskompetensen bevaras som en del av statsandelsfinansieringen under en övergångsperiod på tre år. Under övergångsperioden utreds det i vilken mån det inom den övriga yrkesutbildningen i nuläget finns sådan utbildning som kan överföras till statsandelsfinansieringen för examensutbildning. På grund av problem som gäller konkurrensneutraliteten kan den övriga yrkesutbildningen inte finnas kvar i lagstiftningen om yrkesutbildning.

Reformen av finansieringssystemet för yrkesutbildningen

Kalkylerad basfinansiering och finansiering enligt prövning. Det föreslås att finansieringssystemet för yrkesutbildningen förnyas så att anslaget för yrkesutbildning i statsbudgeten i fortsättningen består av en kalkylerad basfinansiering, som baserar sig på utfallet, och av finansiering efter prövning. Finansieringsandelarna för den kalkylerade basfinansiering som baserar sig på utfallet består av de faktiska studerandeåren, vars andel är 50 procent, avlagda examensdelar och examina, vars andel är 30 procent, sysselsättningen och de fortsatta studierna bland de utexaminerade, vars andel är 18 procent och studeranderesponsen och arbetslivsresponsen, vars andel är totalt två procent. Avsikten är att uppgifterna från två tidsperioder mellan den 1 juli och den 30 juni före finansåret används som utfallsuppgifter.

Syftet med förslaget som gäller finansieringsmodellen är att modellen förenklas och dess styrande effekt förbättras genom att vissa viktnings- och förhöjningsfaktorer och deras koefficienter gallras bort samt genom att de återstående viktnings- och förhöjningsfaktorerna som jämnar ut kostnadseffekterna koncentreras till studerandeårsfinansieringen. Enligt förslaget viktas i fortsättningen de faktiska studerandeåren utifrån ordnande av olika examina som hör till examensstrukturen, utbildning som handleder för examensutbildning och utbildning som handleder för arbete och ett självständigt liv. Dessutom viktas studerandeåren utifrån de studerandes utgångsnivå, vilket utgör en ny viktkoefficient i finansieringssystemet. De faktiska studerandeåren höjs på basis av ordnande av krävande särskilt stöd och inkvartering. Det föreslås att det inte görs några

Betänkande KuUB 13/2024 rd

ändringar i den examenstypskoefficient som sänker finansieringen för yrkes- och specialyrkesexamen i förhållande till grundexamen.

Med finansiering efter provning finansieras enligt propositionen i fortsättningen allokeringar och tillägg som riksdagen beslutar om, finansiering för strategisk utveckling, höjningar av finansieringen på grund av orsaker som hänför sig till kostnaderna för att ordna utbildningen och av andra nödvändiga orsaker samt korrigeringar och rättelser som gäller det föregående finansåret. Finansieringen enligt provning är en del av statsandelsfinansieringen med allmän täckning.

Utskottet tillstyrker förslaget till ändring av lagstiftningen om finansiering av yrkesutbildningen och målen för reformen att skapa ett finansieringssystem som är enklare och tydligare än i dag och som bättre än tidigare stöder verksamhetens genomslag och effektivitet. Propositionens mål har fått brett understöd i sakkunnigyttrandena. Å andra sidan har det också framförts synpunkter om att reformen försämrar förutsägbarheten i fråga om den finansiering som utbildningsanordnaren får och att den inte nödvändigtvis förtydligar finansieringssystemet. Det har i fråga om enskilda delar av finansieringssystemet framförts dels synpunkter som förordar finansieringssystemets innehåll, dels förslag till ändringar. Det har också påpekats att det emellertid är svårt att göra en samlad bedömning av reformens konsekvenser med beaktande av de sparåtgärder på 120 miljoner euro som riktas till yrkesutbildningen. Utskottet inskräpper att regeringen bör bevaka och utvärdera hur den nya finansieringsmodellen för yrkesutbildningen fungerar och hur de mål som ställts upp för den nås.

Kostnadsgrupper. I finansieringen av yrkesutbildningen beaktas kostnadsskillnaderna mellan olika utbildningar. Vid finansieringen används dessutom koefficienter som styr utbildningsanordnarnas verksamhet bland annat så att verksamheten i högre grad riktas till dem som avlägger sin första examen eller som varit arbetslösa före utbildningen. De förhöjningskoefficienter som används vid beaktandet av kostnaderna baserar sig på de kostnadsuppgifter som Utbildningsstyrelsen samlar in. Utbildningsstyrelsen samlar in kostnadsuppgifter på basis av 33 olika uppföljningsgrupper. Placeringen av olika examina inom de olika uppföljningsgrupperna baserar sig på Statistikcentralens utbildningsklassificering.

Placeringen av uppföljningsgrupperna, och de examina som ingår i dem, i olika kostnadsgrupper och kostnadsgruppernas koefficienter bestäms enbart utifrån kostnadsuppgifter, utan provning eller andra grunder. Syftet med att kostnadsgrupperna och deras koefficienter är strikt kostnadsbaserade är att säkerställa en jämlik behandling av alla utbildningsanordnare och utbildningsområdet.

Utskottet påpekar att bestämmelser om kostnadskoefficienterna utfärdas genom undervisnings- och kulturministeriets förordning om beräkningsgrunderna för finansiering för yrkesutbildning (1244/2020, finansieringsförordningen). I lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet, som nu föreslås bli ändrad, ingår således inga bestämmelser om kostnadskoefficienterna. Enligt uppgift kommer finansieringsförordningen att beredas och sändas på remiss så att den kan utfärdas våren 2025.

Beräkningsmodell. Sakkunniga har påpekat att utbildningsanordnarna har behov av att så snart som möjligt få tillgång till beräkningsmodellen för finansieringsreformen. Med hänvisning till in-

Betänkande KuUB 13/2024 rd

kommen utredning konstaterar utskottet att de resultat som fåtts utifrån finansieringsmodeller som tagits fram för enskilda utbildningsanordnare med de uppgifter som nu används inte exakt beskriver de slutliga ändringar som det nya finansieringssystemet medför, även om de ger en allmän bild av dem. Det är möjligt att få mer tillförlitliga uppskattningar av ändringarna i finansieringsmodellen när det egentliga prestationsbeslutet för finansieringen för 2025 har fattats, den reviderade förordningen om finansieringsgrunderna och de tillhörande koefficienterna har utfärdats och det i varje utbildningsanordnarens anordnartillstånd har antecknats det maximala antalet studerandeår som inte omfattas av avgiftsfriheten av de faktiska studerandeår som används som grund för finansieringen. Avsikten är att beredningen i anslutning till detta ska inledas våren 2025.

DETALJMOTIVERING

1. Lagen om ett försök med verksamhetsstyrning inom yrkesutbildningen

3 §. Försökstillstånd. Enligt den föreslagna bestämmelsen kan utbildningsanordnare som fått ett försökstillstånd ordna alla examina enligt examensstrukturen och så kallad utvidgad läroavtalsutbildning. Utbildningsanordnaren har rätt att inom ramen för uppgiften att ordna utvidgad läroavtalsutbildning genom upphandlingsförfarande ordna endast sådan utbildning och sådana examina som inte ingår i utbildningsanordnarens försökstillstånd. Den föreslagna bestämmelsen kan i fråga om läroavtalsutbildning medföra oskäligen situationer för utbildningsanordnarna till exempel när en enskild sökande eller ett litet antal sökande har behov av en examen som utbildningsanordnaren de facto inte ordnar. Även om en anordnare som deltar i försöket har rätt att själv ordna examen i fråga, kan kostnaderna för att inleda utbildning som leder till examen i fråga bli så höga att det inte är möjligt att ordna utbildningen.

För att förebygga ovan nämnda problem föreslår utskottet att den föreslagna bestämmelsen ändras så att den tillåter att läroavtalsutbildning skaffas av en annan anordnare av yrkesutbildning till exempel för att svara på tillfälliga kompetensbehov inom verksamhetsområdet. Utbildningsanordnaren kan således i form av utvidgad läroavtalsutbildning tillhandahålla utbildning också inom sådana examina som den av kostnadsskäl eller andra orsaker inte själv kan börja ordna. Ändringen förutsätter att det i 2 mom. 2 punkten konstateras att utbildningsanordnaren har rätt att skaffa läroavtalsutbildning i enlighet med 30 § i lagen om yrkesutbildning och att hänvisningen till 27 § 1 mom. i den lagen stryks.

6 §. Verksamhetsområde. Utskottet föreslår att 1 mom. ändras så att det framgår att de utbildningsanordnare som deltar i försöket med verksamhetsstyrning inom yrkesutbildningen åläggs att ordna utbildning inom sitt primära verksamhetsområde i enlighet med gällande lagstiftning. På detta sätt förebyggs situationer där en anordnare som deltar i försöket kraftigt prioriterar verksamhet som ordnas inom något annat än anordnarens primära verksamhetsområde. En utbildningsanordnare som deltar i försöket kan, liksom alla utbildningsanordnare i nuläget, ordna utbildning också på andra ställen än inom sitt verksamhetsområde.

Betänkande KuUB 13/2024 rd

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kulturutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslag 2—4 i proposition RP 161/2024 rd utan ändringar.

Riksdagen godkänner lagförslag 1 i proposition RP 161/2024 rd med ändringar. (Utskottets ändringsförslag)

Riksdagen godkänner två uttalanden. (Utskottets förslag till uttalanden)

Utskottets ändringsförslag

1.

Lag

om ett försök med verksamhetsstyrning inom yrkesutbildning

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Lagens syfte

Syftet med denna lag är att genomföra ett tidsbegränsat försök med verksamhetsstyrning inom yrkesutbildningen från den 1 januari 2026 till den 31 december 2033. Syftet med försöket är att utreda hur man genom att utvidga anordnartillstånden inom yrkesutbildningen och genom verksamhetsstyrning som grundar sig på ett förhandlingsförfarande kan stärka yrkesutbildningens kvalitet, genomslag och tillgänglighet.

2 §

Förhållande till annan lagstiftning

På verksamheten hos utbildningsanordnare som deltar i försöket tillämpas vad som föreskrivs och bestäms i lagen om yrkesutbildning (531/2017) samt de förordningar och föreskrifter som utfärdats med stöd av den.

Om inte något annat föreskrivs i denna lag tillämpas på försöket dock inte vad som bestäms i lagen om yrkesutbildning om anordnartillstånd i 22 §, om examina och utbildning som ska anges i

Betänkande KuUB 13/2024 rd

anordnartillståndet i 23 §, om undervisnings- och examensspråk i 24 §, om verksamhetsområde i 25 §, om övriga rättigheter, skyldigheter, villkor och uppgifter som ska anges i ett verksamhetstillstånd i 27 § 1—3 mom., om förutsättningar för beviljande av anordnartillstånd i 28 § och om ändring och återkallande av anordnartillstånd i 29 §.

3 §

Försökstillstånd

Deltagande i försöket som avses i denna lag förutsätter ett försökstillstånd som beviljas av undervisnings- och kulturministeriet. Försökstillståndet ersätter det tillstånd att ordna examina och utbildning som avses i 22 § i lagen om yrkesutbildning under den tid försöket pågår. Försökstillstånd beviljas efter utbildningsanordnarens ansökan och beslutet om beviljande av tillstånd är avgiftsfritt.

En anordnare av yrkesutbildning som fått försökstillstånd har rätt att ordna

1) yrkesinriktade grundexamina, yrkesexamina och specialyrkesexamina vilka hör till examensstrukturen för yrkesutbildning,

2) läroavtalsutbildning i fråga om alla de yrkesinriktade grundexamina, yrkesexamina och specialyrkesexamina som ingår i examensstrukturen för yrkesutbildningen, inklusive de examina som avses i 5 §, genom sådan anskaffning av utbildning som avses i 30 § i lagen om yrkesutbildning och

3) fängelseundervisning.

Utbildning kan också ordnas som arbetskraftsutbildning. Utbildningsanordnaren och arbets- och näringsförvaltningen avtalar om ordnandet av arbetskraftsutbildning.

Utbildning som handleder för arbete och ett självständigt liv enligt 7 § i lagen om yrkesutbildning, krävande särskilt stöd enligt 65 § i den lagen samt yrkesutbildning för idrottare får ordnas av sådana utbildningsanordnare som fått försökstillstånd som vid ikraftträdandet av denna lag har haft rätt att ordna utbildningen i fråga.

Verksamma som sådana utbildningscentrum för utbildning för grundläggande yrkeskompetens eller fortbildning som avses i 35 § i lagen om transportservice (320/2017) får vara sådana utbildningsanordnare, som fått försökstillstånd, som vid ikraftträdandet av denna lag har haft rätt att ordna utbildningen i fråga.

Maximiantalet studerandeår som avses i 26 § i lagen om yrkesutbildning är det som anges för utbildningsanordnaren i anordnartillståndet enligt 22 § vid ikraftträdandet av denna lag.

4 §

Undervisnings- och examensspråk

Undervisnings- och examensspråken i försökstillståndet är desamma som anges för utbildningsanordnaren i anordnartillståndet som avses i 22 § i lagen om yrkesutbildning. Utbildningsanordnaren ska meddela undervisning på dessa språk. Därtill kan utbildningsanordnarens examensspråk vara engelska.

Betänkande KuUB 13/2024 rd

5 §

Avgränsningar i försökstillståndet

En examen eller ett kompetensområde kan genom undervisnings- och kulturministeriets beslut avgränsas från utbildningsanordnarens försökstillstånd om

1) kostnaderna för att ordna ifrågakvarande examen eller dess kompetensområde avsevärt avviker från de genomsnittliga kostnaderna för att ordna examina eller kompetensområden,

2) det kunnande som hänför sig till ifrågakvarande examen eller kompetensområde regleras genom lag eller förordning eller omfattas av ett internationellt avtal som är förpliktande för Finland, eller

3) en omfattande rätt att ordna examen eller kompetensområdet väsentligt försvagar ställningen för de utbildningsanordnare som specialiserat sig på utbildningen i fråga vid ikraftträdandet av denna lag.

Närmare bestämmelser om de examina och kompetensområden som avses i 1 mom. får utfärdas genom förordning av undervisnings- och kulturministeriet.

6 §

Verksamhetsområde

I försökstillståndet anges utbildningsanordnarens verksamhetsområde, för vars kompetensbehov utbildningsanordnarens verksamhet i första hand ansvarar för. Utbildningsanordnaren ansvarar i första hand för utbildningen av läropliktiga och andra studerande inom sitt verksamhetsområde. Utbildningsanordnaren är skyldig att i enlighet med kompetensbehovet ordna examina och utbildning inom det verksamhetsområde som anges i försökstillståndet. Vid sidan av verksamhetsområdet kan examina och utbildning också ordnas på andra ställen i Finland, dock inte i landskapet Åland.

Som verksamhetsområde anges det område som vid ikraftträdandet av denna lag har varit det verksamhetsområde som anges i utbildningsanordnarens anordnartillstånd. Utbildningsanordnaren kan i den ansökan som avses i 3 § föreslå ändringar i sitt verksamhetsområde av grundad anledning som hänför sig till utbildningsbehovet.

7 §

Försökstillståndets sökande

Försökstillstånd kan sökas av en utbildningsanordnare som vid ikraftträdandet av denna lag har ett sådant tillstånd att ordna examina och utbildning som avses i 22 § i lagen om yrkesutbildning.

8 §

Förutsättningar för beviljande av försökstillstånd

Försökstillstånd kan beviljas en sökande som med beaktande av syftet med försöket har

1) grunder för ansökan om deltagande i försöket,

Betänkande KuUB 13/2024 rd

- 2) möjligheter att ändra och förnya sin verksamhet,
 - 3) verksamhetsmässiga förutsättningar för att ordna examina och utbildning på ändamålsenligt sätt,
 - 4) tillräckligt samarbete med arbets- och näringslivet inom sökandens verksamhetsområde, och
 - 5) tillräckliga förfaranden för kvalitetsledning.
- Därtill ska utbildningsanordnaren ha ekonomiska förutsättningar för att ordna examina och utbildning på ändamålsenligt sätt.

9 §

Utbildningsanordnare som väljs till försöket

Undervisnings- och kulturministeriet väljer till försöket högst 40 utbildningsanordnare som uppfyller förutsättningarna enligt 8 §. För valet delar undervisnings- och kulturministeriet in Finland i ändamålsenliga områden med tanke på ordnandet av utbildning och befolkningsunderlaget.

Grunden för antalet utbildningsanordnare som väljs till försöket från ett område är den relativa andelen studerandeår för utbildningsanordnarna i området i fråga av det riksomfattande totala antalet studerandeår. Med det riksomfattande totala antalet studerandeår avses målinriktade studerandeår som beviljats för 2025 genom ett beslut enligt 10 § 1 mom. i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet (1705/2009).

Nationella centret för utbildningsutvärdering poängsätter sökandena. Som grund för poängsättningen används de förutsättningar för beviljande av försökstillstånd som föreskrivs om i 8 §. Till försöket väljs de utbildningsanordnare som fått flest poäng områdesvis så att undervisnings- och kulturministeriet vid valet av utbildningsanordnare som ska delta i försöket säkerställer att

- 1) deltagarna i försöket företräder båda nationalspråken,
- 2) helheten av deltagare i försöket har ett tillräckligt antal studerandeår på riksnivå,
- 3) helheten av deltagare i försöket har ett tillräckligt mångsidigt examensutbud, och
- 4) helheten av deltagare i försöket innefattar både offentligt rättsliga och privat rättsliga utbildningsanordnare.

10 §

Förhandlingsförfarande

Undervisnings- och kulturministeriet och utbildningsanordnaren kommer överens för en avtalsperiod på fyra år (strategiperiod) åt gången om de kvalitativa och kvantitativa mål för utbildningsanordnarens verksamhet som är centrala med tanke på examina, sysselsättning och fortsatta studier samt om uppföljningen och utvärderingen av uppnåendet av målen under strategiperioden. Därtill kan man avtala om övriga utvecklingsåtgärder och utvecklingsuppgifter för utbildningsanordnaren.

Betänkande KuUB 13/2024 rd

11 §

Anvisande av finansiering efter prövning för strategiperiodens mål

För att täcka kostnaderna för de mål som överenskommits i avtalet kan undervisnings- och kulturministeriet anvisa finansiering efter prövning för strategisk utveckling enligt 32 e § i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet (1705/2009). Finansiering efter prövning beviljas antingen till fullt belopp eller delvis i förhållande till de kostnader som uppstår.

Om genomförandet av de åtgärder som överenskommits i avtalet inte orsakar utbildningsanordnaren sådana kostnader som uppskattats i avtalet eller om kostnaderna är lägre än uppskattat, kan undervisnings- och kulturministeriet under strategiperioden minska beloppet av den finansiering efter prövning som anvisats för ändamålet.

12 §

Ändring och återkallande av försökstillstånd

Undervisnings- och kulturministeriet kan på ansökan av utbildningsanordnaren ändra försökstillståndet när strategiperioderna byts. Ändring av försökstillståndet förutsätter att ordnandet av examina och utbildning är behövligt med beaktande av riksomfattande och regionala kompetensbehov samt utbudet av examina och utbildning. Därtill förutsätter ändring av försökstillståndet att utbildningsanordnaren med tanke på fullgörandet av den uppgift som ansökan gäller har behövligt kunnande och tillräckligt samarbete med arbets- och näringslivet samt ekonomiska och verksamhetsmässiga förutsättningar att på ett ändamålsenligt sätt ordna examina och utbildning i enlighet med denna uppgift. Försökstillståndet kan på ansökan ändras också under strategiperioden på grund av omorganisering av utbildningsanordnarens verksamhet eller på grund av en ändring som gäller utbildningsanordnarens juridiska person.

Undervisnings- och kulturministeriet kan utan ansökan ändra utbildningsanordnarens försökstillstånd under strategiperioden, om

- 1) det är nödvändigt att ändra maximiantalet studerandear som avses i 26 § i lagen om yrkesutbildning,
- 2) examina eller utbildning i väsentlig grad ordnas i strid med denna lag eller bestämmelser eller föreskrifter som utfärdats med stöd av den eller i strid med lagen om yrkesutbildning eller bestämmelser eller föreskrifter som utfärdats med stöd av den, eller
- 3) andra särskilda skäl som hänför sig till ordnandet av examina och utbildning än de som avses i 1 och 2 punkten förutsätter det.

Undervisnings- och kulturministeriet kan återkalla ett försökstillstånd, om

- 1) utbildningsanordnaren inte längre ordnar examina eller utbildning,
- 2) examina eller utbildning i väsentlig grad ordnas i strid med denna lag eller bestämmelser eller föreskrifter som utfärdats med stöd av den eller i strid med lagen om yrkesutbildning eller bestämmelser eller föreskrifter som utfärdats med stöd av den, eller
- 3) utbildningsanordnaren ansöker om återkallande av försökstillståndet vid utgången av den första strategiperioden.

4) undervisnings- och kulturministeriet och utbildningsanordnaren inte når ett sådant avtal som avses i 10 § och utbildningsanordnaren riktar utbildningen så att den väsentligt strider mot utbildningsbehovet.

Betänkande KuUB 13/2024 rd

Om försökstillståndet återkallas fortsätter utbildningsanordnaren sin verksamhet i enlighet med anordnartillståndet som beviljats med stöd av 22 § i lagen om yrkesutbildning.

13 §

Uppföljning och utvärdering av försöket

Nationella centret för utbildningsutvärdering genomför en uppföljnings- och genomslagsundersökning för att följa upp och utvärdera uppnåendet av syftet med försöket med verksamhetsstyrning, genomförandet av förhandlingsförfarandet och försökets genomslag. Undervisnings- och kulturministeriet kan dessutom genomföra en konkurrensutsättning för att inleda ett separat forskningsprojekt.

De utbildningsanordnare som deltar i försöket ska på begäran avgiftsfritt och trots sekretessbestämmelserna lämna de nödvändiga uppgifter som undersökningen och uppföljningen förutsätter till Nationella centret för utbildningsutvärdering och den forskningssammanslutning som undervisnings- och kulturministeriet utsett.

14 §

Ändringssökande

Bestämmelser om sökande av ändring i förvaltningsdomstol finns i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019).

15 §

Giltighetstid och övergångsbestämmelse

Denna lag träder i kraft den 20 och gäller till och med den 31 december 2033.

Med en hänvisning någon annanstans i lagstiftningen till ett anordnartillstånd enligt 22 § i lagen om yrkesutbildning avses under denna lags giltighetstid också försökstillstånd som beviljats med stöd av denna lag.

2.

Lag

om ändring av lagen om yrkesutbildning

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om yrkesutbildning (531/2017) 3 § 1 punkten, 9 §, 37 § 3 mom. och 44 § 4 mom., och
ändras 8 och 19 §, 23 § 1 och 2 mom., 26 §, 27 § 1–3 mom., 48 § 1 mom., 63 och 64 §, 77 § 1 mom., 100 § 2 mom., 104 § 4 mom., 105 §, 123 § 1 mom. och 124 § 3 mom.,
av dem 23 § 1 mom. och 27 § 2 mom. sådana de lyder i lag 1218/2020, 23 § 2 mom. och 77 § 1 mom. sådana de lyder i lag 1048/2020, 105 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 1218/2020 och 124 § 3 mom. sådant det lyder i lag 398/2023, som följer:

8 §

Utbildning som förbereder för yrkesuppgifter

Utöver det som föreskrivs i 6 och 7 § kan som yrkesutbildning ordnas sådan utbildning som förbereder för yrkesuppgifter som förvärvs- och trafikflygare, som yrkespilot i helikopter verksamhet samt som flygledare.

19 §

Rätt att delta i studentexamen

Bestämmelser om rätten för studerande som deltar i examensutbildning och för dem som har avlagt en yrkesinriktad examen att avlägga studentexamen finns i 5 § i lagen om studentexamen (502/2019).

23 §

Examina och utbildning som ska anges i anordnartillståndet

I anordnartillståndet anges de examina som utbildningsanordnaren har rätt att bevilja och för vilka utbildningsanordnaren kan ordna examensutbildning. Anordnartillståndet kan dessutom innehålla bestämmelser om att rätten att bevilja examina och ordna examensutbildning inte gäller ett eller flera, med stöd av 6 § 1 mom. 1 och 2 punkten genom förordning av undervisnings- och kulturministeriet angivna, kompetensområden som ingår i en viss examen. Anordnartillståndet innehåller dessutom bestämmelser om rätten att ordna utbildning som handleder för arbete och ett självständigt liv.

Betänkande KuUB 13/2024 rd

Ett anordnartillstånd kan innehålla bestämmelser om rätten att ordna i 8 § avsedd utbildning som förbereder för en yrkesuppgift eller om rätten att vara ett i 35 § i lagen om transportservice (320/2017) avsett utbildningscentrum för utbildning för grundläggande yrkeskompetens eller utbildningscentrum som ger fortbildning.

26 §

Studerandeår

I anordnartillståndet anges maximiantalet studerandeår som beaktas som grund för finansieringen som avses i 32 b § i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet. Maximiantalet gäller studerandeåren för studerande som inte har rätt till avgiftsfri utbildning med stöd av 16 § i läropliktslagen (1214/2020). Anordnartillståndet kan också av särskilda skäl som hänförelse till kompetensbehovet eller ordnandet av utbildning innehålla bestämmelser om antalet studerandeår för en viss examen eller utbildning.

27 §

Övriga rättigheter, skyldigheter, villkor och uppgifter som ska anges i ett anordnartillstånd

I anordnartillståndet kan det bestämmas om rätten att som läroavtalsutbildning i form av i 30 § avsedd anskaffning av utbildning ordna alla sådana examina som ingår i den i 6 § avsedda examensstrukturen som utbildningsanordnaren inte har i anordnartillståndet.

Anordnartillståndet kan innehålla bestämmelser om utbildningsanordnarens skyldighet att ordna examina som avses i 23 § 1 mom., utbildning som handleder för arbete och ett självständigt liv samt utbildning enligt lagen om utbildning som handleder för examensutbildning (1215/2020) för studerande som har rätt till krävande särskilt stöd enligt 65 §. Anordnartillståndet kan därtill innehålla bestämmelser om utbildningsanordnarens skyldighet att sköta utvecklings-, handlednings- och stöduppgifter i fråga om särskilt stöd.

Anordnartillståndet innehåller bestämmelser om utbildningsanordnarens rätt att ordna yrkesutbildning för idrottare, utbildning vid en internatskola och fängelseundervisning.

48 §

Planering av förvärvande av kunnande

Utbildningsanordnaren ska planera hur den yrkesskicklighet eller det kunnande som förutsätts i examens- eller utbildningsgrunderna ska förvärfvas, om den studerande inte har det tidigare förvärfvade kunnande som behövs för att kunna visa sitt kunnande. Dessutom ska utbildningsanordnaren planera de handlednings- och stödåtgärder som den studerande behöver, följa hur den studerandes kunnande utvecklas och vid behov planera stödet för lärandet som avses i 63 §, det särskilda stödet och anpassningen av bedömningen av kunnandet som avses i 64 § samt avvikelser från kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet som avses i 66 §.

Betänkande KuUB 13/2024 rd

63 §

Rätt till stöd för lärandet

Den studerande har rätt till sådant stöd för lärandet som behövs för att uppfylla kraven på yrkesskicklighet och nå målen för kunnandet enligt examens- eller utbildningsgrunderna. Stöd för lärandet ordnas som en del av examensutbildningen. Stöd för lärandet är stödundervisning som ges av en lärare samt stöd och handledning som ges av undervisnings- och handledningspersonalen.

64 §

Rätt till särskilt stöd

Den studerande har rätt till särskilt stöd, om han eller hon på grund av verifierade inlärningsvärigheter, funktionsnedsättning, sjukdom eller av andra motsvarande orsaker behöver regelbunden eller långvarig specialundervisning för att uppfylla kraven på yrkesskicklighet och nå målen för kunnandet enligt examens- eller utbildningsgrunderna och det stöd för lärandet som avses i 63 § inte är tillräckligt med tanke på den studerandes stödbehov. Den studerande har rätt till särskilt stöd också i utbildning som ordnas på en arbetsplats.

Särskilt stöd är specialundervisning som ges av en speciallärare. Särskilt stöd består därtill av annan undervisning och handledning som grundar sig på konsultering av en speciallärare samt av andra särskilda undervisnings- och studiearrangemang som den studerande behöver.

Målet för särskilt stöd är att den studerande med hjälp av stöd ska nå den yrkesskicklighet och det kunnande som anges i examens- eller utbildningsgrunderna. I fråga om studerande som får särskilt stöd kan bedömningen av kunnandet i enlighet med grunderna för de yrkesinriktade grundexamen anpassas genom att en individuell bedömning av kunnandet utarbetas för den studerande. Bedömningen av kunnandet kan anpassas bara i den omfattning det är nödvändigt med hänsyn till den studerandes personliga mål och färdigheter.

Syftet med specialundervisningen är därtill att främja den studerandes studier och välbefinnande i samarbete med social- och hälsovården, rehabiliteringstjänsterna och andra intressentgrupper.

77 §

Tillämpning av lagstiftningen om arbetstagare och tjänsteinnehavare

På läroavtal tillämpas den lagstiftning som tillämpas på arbetsavtalsförhållanden och tjänsteförhållanden. Om inte något annat föreskrivs i denna lag, tillämpas på läroavtal som grundar sig på arbetsavtal dock inte 1 kap. 3 och 8 §, 2 kap. 4 och 5 §, 4 kap. 4 och 5 §, 6 kap. 1, 1 a, 2—4, 4 a, 5 och 6 §, 7 kap. 1—5 och 7—11 § och 9 kap. samt 13 kap. 3 och 4 § i arbetsavtalslagen.

Betänkande KuUB 13/2024 rd

100 §

Rätt till avgiftsfria måltider

Bestämmelserna i 1 mom. tillämpas inte på studerande i läroavtalsutbildning eller arbetskraftsutbildning.

104 §

Beviljande av och rätt till en plats på ett internatboende

Det som föreskrivs i 103 § 2 mom. och 1 mom. i denna paragraf tillämpas inte på en studerande inom arbetskraftsutbildning.

105 §

Avgifter som tas ut av studerande

Den utbildning för en yrkesinriktad examen som avses i denna lag samt utbildning som handleder för arbete och ett självständigt liv är avgiftsfria för studerande. Dessutom är de inträdes- och lämplighetsprov som används vid antagningen av studerande avgiftsfria för de sökande. En avgift kan dock tas ut för läromedel och material som den studerande får behålla efter avslutad utbildning. Avgifter för läromedel och material får dock inte tas ut av studerande i arbetskraftsutbildning och inte heller av studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning med stöd av 16 § i läropliktslagen.

I utbildning för en yrkesexamen eller specialyrkesexamen samt i utbildning som förbereder för yrkesuppgifter enligt 8 § kan utbildningsanordnaren ta ut en skälig studieavgift av de studerande för att täcka en del av kostnaderna för ordnande av utbildningen.

Avgift får tas ut för att höja ett godkänt vitsord, om en person vill höja ett vitsord som förts in i det betyg över avlagd examen som avses i 57 § eller i det betyg över genomförd handledande utbildning som avses i 58 §.

Utbildningsanordnaren har möjlighet att efter eget gottfinnande låta bli att ta ut eller att sänka en avgift enligt 2 och 3 mom. på grund av att den studerande har det dåligt ställt ekonomiskt.

Om en i denna paragraf avsedd avgift som tas ut av en studerande inte är betald på förfallodagen, får årlig dröjsmålsränta tas ut från förfallodagen med iakttagande av räntelagen (633/1982). Avgiften är direkt utsökbar. Bestämmelser om indrivning av avgifter finns i lagen om verkställighet av skatter och avgifter (706/2007).

Bestämmelser om grunderna för avgifter som avses i denna paragraf utfärdas genom förordning av undervisnings- och kulturministeriet.

Betänkande KuUB 13/2024 rd

123 §

Information om möjligheterna att avlägga examina och om utbildningen

Utbildningsanordnaren ska se till att information om möjligheterna att avlägga examina och om utbildningen samt om hur man söker sig till utbildningen finns allmänt tillgänglig.

124 §

Samarbetskyldighet för utbildningsanordnare

När utbudet av arbetskraftsutbildning planeras ska utbildningsanordnarna samarbeta med arbetskraftsmyndigheterna.

Denna lag träder i kraft den 20 . Bestämmelserna i 8 §, 23 § 1 och 2 mom., 26 §, 27 § 1—3 mom., 100 § 2 mom., 104 § 4 mom., 105 § och 123 § 1 mom. samt upphävandet av 3 § 1 punkten, 9 §, 37 § 3 mom. och 44 § 4 mom. träder dock i kraft först den 1 januari 2026. Bestämmelserna i 48 § 1 mom., 63 och 64 § träder dock i kraft först den 1 augusti 2026.

Om utbildningsanordnaren har rätt att ordna sådan utbildning som fördjupar eller kompletterar yrkeskompetensen som avses i 8 § 1 punkten, upphör rätten att ordna den utbildningen den 31 december 2028. Utbildningsanordnaren har rätt att ta ut skäliga studerandeavgifter för den nämnda utbildningen fram till den 31 december 2028.

Undervisnings- och kulturministeriet ändrar utan ansökan och avgiftsfritt utbildningsanordnarnas anordnartillstånd så att de överensstämmer med denna lag från och med den 1 januari 2026.

3.

Lag

om ändring av lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet (1705/2009) 10 § 3 mom. och 32 f–32 h §,
sådana de lyder, 10 § 3 mom. i lag 548/2018, 32 f § i lag 532/2017, 32 g § i lag 1050/2020 och 32 h § i lagarna 532/2017 och 548/2018,

Betänkande KuUB 13/2024 rd

ändras 9 § 1 mom., 10 § 1 mom., 32 a och 32 c–32 e §, 32 j § 1 och 2 mom., 49 § 2 mom., 51 § och 57 § 2 mom. 2 punkten,

sådana de lyder, 9 § 1 mom. i lag 1114/2021, 10 § 1 mom. och 32 e § i lag 548/2018, 32 a § i lagarna 532/2017, 548/2018 och 1050/2020, 32 c §, 32 j § 1 och 2 mom. och 57 § 2 mom. 2 punkten i lag 532/2017, 32 d § i lagarna 532/2017, 1220/2020 och 1114/2021, 49 § 2 mom. i lag 1050/2020 samt 51 § i lag 1126/2022, samt

fogas till lagen en ny 32 k § som följer:

9 §

Anslag för yrkesutbildning

Undervisnings- och kulturministeriet beviljar anordnare av yrkesutbildning finansiering för de uppgifter som det föreskrivs om i lagen om yrkesutbildning, lagen om utbildning som handleder för examensutbildning och läropliktslagen inom ramen för det anslag som tas in i statsbudgeten och inom ramen för kommunens finansieringsandel enligt 9 a § 1 mom. (anslag för yrkesutbildning). Som finansiering beviljas kalkylerad basfinansiering och finansiering efter prövning.

— — — — —

10 §

Finansiering som beviljas anordnare av yrkesutbildning samt kommunens statsandel

Genom ett beslut som fattas före finansårets början beviljas anordnare av yrkesutbildning kalkylerad basfinansiering till en sådan andel av det belopp av varje finansieringsandel enligt 32 a § som motsvarar den relativa andel som utbildningsanordnarens prestationer utgör av alla utbildningsanordnarens prestationer. Därtill kan det beviljas finansiering efter prövning. Finansiering efter prövning kan av särskilda skäl beviljas även under finansåret.

— — — — —

3 a kap.

Grunderna för bestämmande av finansiering för yrkesutbildning

32 a §

Kalkylerad basfinansiering

Det totala beloppet av den kalkylerade basfinansieringen fås genom att beloppet av sådan finansiering efter prövning som avses i 32 h § dras av från anslaget för yrkesutbildning.

Grunderna för bestämmande av den kalkylerade basfinansieringen och deras andelar av den kalkylerade basfinansieringen är följande:

- 1) faktiska studerandeår, 50 procent,
- 2) kompetenspoäng för avlagda examensdelar och antalet examina, 30 procent,

Betänkande KuUB 13/2024 rd

3) fortsatta studier vid högskola och sysselsättning i fråga om dem som avlagt examen och examensdelar, 18 procent,

4) studeranderespons, 1 procent och

5) arbetslivsrespons, 1 procent.

Utbildningsstyrelsen svarar för insamlingen av studerande- och arbetslivsrespons.

Närmare bestämmelser om hur basfinansieringen bestäms, viktas och beräknas samt om insamlingen och viktningen av studerande- och arbetslivsrespons utfärdas genom förordning av undervisnings- och kulturministeriet.

32 c §

Basfinansiering som beviljas på basis av faktiska studerandeår

Antalet faktiska studerandeår viktas på följande grunder:

1) ordnande av olika examina som ingår i examensstrukturen, utbildning som handleder för examensutbildning och utbildning som handleder för arbete och ett självständigt liv,

2) examenstyp,

3) den studerandes utgångsnivå.

Därtill höjs de faktiska studerandeåren på följande grunder:

1) ordnande av krävande särskilt stöd,

2) ordnande av inkvartering enligt 103 § i lagen om yrkesutbildning.

Antalet faktiska studerandeår som används som grund för finansieringen kan inte överstiga maximitalet studerandeår enligt 26 § i lagen om yrkesutbildning i fråga om studerande som inte har rätt till avgiftsfri utbildning med stöd av 16 § i läropliktslagen.

Ett studerandeår räknas som prestation för den utbildningsanordnare som har utarbetat en i 44 § i lagen om yrkesutbildning avsedd personlig utvecklingsplan för kunnandet för den studerande eller som ansvarar för anordnandet av utbildning som förbereder för yrkesuppgifter enligt 8 § i den lagen.

Bestämmelser om beräkningen av viktningen av faktiska studerandeår och om koefficienterna för de grunder som anges i 1 och 2 mom. utfärdas genom förordning av undervisnings- och kulturministeriet.

32 d §

Basfinansiering som beviljas på basis av kompetenspoäng för avlagda examensdelar och antalet examina

Examina viktas med en koefficient som grundar sig på utbildningen efter grundstadiet för den som avlägger examen. I basfinansieringen beaktas högst 120 kompetenspoäng per studerandeår som ligger till grund för finansieringen för tidsperioden i fråga.

Kompetenspoängen för en examensdel räknas som prestation för den utbildningsanordnare som har utarbetat en i 44 § i lagen om yrkesutbildning avsedd personlig utvecklingsplan för kunnandet för den studerande. En examen räknas som prestation för den utbildningsanordnare som har utfärdat ett i 57 § i lagen om yrkesutbildning avsett examensbetyg. Om examen har ordnats på basis av läroavtalsutbildning enligt 27 § 1 mom. i lagen om yrkesutbildning, räknas examen dock som prestation för den anordnare som har anskaffat läroavtalsutbildningen.

Betänkande KuUB 13/2024 rd

Examensdelarnas kompetenspoäng beaktas inte i basfinansieringen om de har erkänts utifrån tidigare förvärvat kunnande så att den studerande inte har visat sitt kunnande genom yrkesprov eller på något annat sätt enligt 52 § i lagen om yrkesutbildning. Examensdelarnas kompetenspoäng beaktas dock i basfinansieringen om kunnandet i examensdelen har bedömts i samband med utbildning som skaffats med stöd av 30 § i lagen om yrkesutbildning.

Bestämmelser om beräkningsgrunderna för den basfinansiering som beviljas på basis av kompetenspoäng för avlagda examensdelar och antalet examina utfärdas genom förordning av undervisnings- och kulturministeriet.

32 e §

Finansiering efter prövning

Som finansiering efter prövning kan beviljas

- 1) allokeringar och tillägg som riksdagen beslutar om,
- 2) finansiering för strategisk utveckling,
- 3) höjningar av finansieringen på grund av orsaker som hänför sig till kostnaderna för att ordna utbildningen och av andra nödvändiga orsaker, och
- 4) korrigeringar och rättelser för det föregående finansåret.

Den maximala andel som finansieringen för strategisk utveckling utgör av anslaget för yrkesutbildning fastställs årligen i statsbudgeten.

Undervisnings- och kulturministeriet beslutar om finansiering efter prövning på ansökan eller på eget initiativ.

Bestämmelser om grunderna för beviljande av finansiering efter prövning får utfärdas genom förordning av undervisnings- och kulturministeriet.

32 j §

Bestämmande av prestationer för nya utbildningsanordnare

Om ett nytt anordnartillstånd har beviljats efter det att utbildningsanordnare har slagits samman eller delats upp eller efter någon annan motsvarande omorganisering av verksamheten eller efter det att en ändring har inträtt i utbildningsanordnarens ställning som juridisk person, bestäms utbildningsanordnarens kalkylerade basfinansiering utifrån det faktiska antalet prestationer för sådana utbildningsanordnare som varit föremål för en ovan avsedd omorganisering.

Andra än i 1 mom. avsedda nya utbildningsanordnare beviljas finansiering som finansiering efter prövning till dess att antalet faktiska prestationer som ligger till grund för den kalkylerade basfinansieringen är tillgängliga.

32 k §

Finansiering som grundar sig på prestationer inom yrkesutbildningen åren 2026–2028

Från 2025 till 2026 kan den kalkylerade finansiering som grundar sig på utbildningsanordnarens prestationer minska med högst fem procent i förhållande till förändringen i finansieringen för

Betänkande KuUB 13/2024 rd

alla utbildningsanordnare och öka med högst tio procent i förhållande till förändringen i finansieringen för alla utbildningsanordnare. Från 2026 till 2027 kan den kalkylerade finansiering som grundar sig på utbildningsanordnarens prestationer minska med högst sju procent i förhållande till förändringen i finansieringen för alla utbildningsanordnare och öka med högst tio procent i förhållande till förändringen i finansieringen för alla utbildningsanordnare. Från 2027 till 2028 kan den kalkylerade finansiering som grundar sig på utbildningsanordnarens prestationer minska med högst tio procent i förhållande till förändringen i finansieringen för alla utbildningsanordnare och öka med högst tio procent i förhållande till förändringen i finansieringen för alla utbildningsanordnare.

Med kalkylerad finansiering som baserar sig på prestationer år 2025 avses finansiering som erhållits på basis av målinriktade studerandeår, kompetenspoäng för examensdelar och hela examina, sysselsättning och fortsatta studier för dem som avlagt examen och examensdelar samt på basis av studeranderespons och arbetslivsrespons. Med kalkylerad finansiering som baserar sig på prestationer åren 2026—2028 avses kalkylerad basfinansiering som erhållits på basis av de faktiska studerandeåren, kompetenspoäng för examensdelar och hela examina, sysselsättningen och fortsatta studier för dem som avlagt examen och examensdelar samt på basis av studeranderespons och arbetslivsrespons.

49 §

Fastställande av antalet prestationer som används vid beräkning av finansieringen

I fråga om yrkesutbildningen fastställer undervisnings- och kulturministeriet för det följande finansåret antalet prestationer som används som grund för den kalkylerade basfinansieringen som bestäms enligt 32 a § 2 mom. samt beloppet av de ersättningar för mervärdesskatt som avses i 32 i § 1 mom. utifrån de uppgifter som utbildningsanordnarna har lämnat med stöd av 58 §. De prestationer som inte har anmälts inom utsatt tid kan lämnas obeaktade som grund för finansieringen.

51 §

Utbetalning av finansiering för driftskostnader

Servicecentret för statens ekonomi- och personalförvaltning betalar ut den finansiering för driftskostnader som avses i 50 § och den ersättning för mervärdesskatt som avses i 32 i § 1 mom. till kommunen eller en annan anordnare av verksamhet enligt någon av de lagar som nämns i 1 och 2 §. Bestämmelser om utbetalning av statsandelar, ersättningar och annan finansiering finns i 46 § i lagen om statsandel för kommunal basservice. Statsunderstöd till utbildningsanordnare betalas före utgången av kalenderåret. Ersättning för mervärdesskatt enligt 32 i § 2 mom. i denna lag betalas före utgången av finansåret.

Betänkande KuUB 13/2024 rd

57 §

Statsbidragsmyndighet

Utbildningsstyrelsen är statsbidragsmyndighet i ärenden som gäller

2) inledande och utvecklande av verksamhet inom yrkesutbildning och försök som gäller sådan verksamhet, samt i ärenden som gäller behövliga specialuppgifter i samband med verksamheten, om inte undervisnings- och kulturministeriet beslutar något annat,

Denna lag träder i kraft den 20 .

Lagen tillämpas första gången på finansiering som beviljas för 2026.

4.

Lag

om ändring av 9 § i lagen om nationella studie- och examensregister

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om nationella studie- och examensregister (884/2017) 9 § 1 mom. 4 och 5 punkten, 9 § 2 mom. 2 och 9 punkten och 9 § 4 mom. 1 a-punkten, sådana de lyder i lag 568/2019, som följer :

9 §

Uppgifter om yrkesutbildning

En utbildningsanordnare enligt lagen om yrkesutbildning ska för varje studerande som den ger utbildning till i enlighet med lagen om yrkesutbildning föra in följande uppgifter i informationsresursen:

1) den examen, den examensdel eller de examensdelar som avläggs eller den utbildning som genomgås, inklusive sådan utbildning som förbereder för yrkesuppgifter som avses i 8 § i lagen om yrkesutbildning,

Betänkande KuUB 13/2024 rd

4) de uppgifter som behövs vid beräkningen av studerandeår som avses i 32 b § i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet samt de uppgifter som används som viktningssgrund för den kalkylerade basfinansiering som avses i den lagen,

5) de kontaktuppgifter för den studerande inom examensutbildningen som behövs för att samla in den studerandes respons som avses i 32 a § i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet.

Utbildningsanordnaren ska dessutom föra in följande uppgifter i informationsresursen om de studerandes personliga utvecklingsplaner för kunnandet:

2) den examen eller handledande utbildning eller utbildning som förbereder för yrkesuppgifter enligt 8 § i lagen om yrkesutbildning som avläggs, de examens- eller utbildningsgrunder som iakttas, det eventuella kompetensområde som avläggs samt de examens- eller utbildningsdelar som avläggs,

9) sådant stöd för lärandet som avses i 63 § i lagen om yrkesutbildning som ordnas för den studerande vid behov,

Om den studerandes förvärvande av kunnande ordnas på en arbetsplats i samband med praktiska arbetsuppgifter som läroavtalsutbildning eller i form av utbildning som grundar sig på utbildningsavtal, införs dessutom

1 a) de kontaktuppgifter för arbetsplatshandledaren som ansvarar för den studerande som behövs för att samla in den arbetslivsrespons som avses i 32 a § i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet,

Denna lag träder i kraft den 20 .

Utskottets förslag till uttalanden

1. *Riksdagen förutsätter att statsrådet följer hur försöket inom yrkesutbildningen framskrider och i mitten av försökstiden bedömer reformens effekter på nätverket av anordnare av yrkesutbildning och anordnarnas verksamhetsförutsättningar samt tillgången på studieplatser med tanke på de regionala behoven och försörjningsberedskapen.*
2. *Riksdagen förutsätter att undervisnings- och kulturministeriet gör en utredning om genomförandet av stödet för lärande inom yrkesutbildningen tre år efter det att ändringarna trätt i kraft.*

Betänkande KuUB 13/2024 rd

Helsingfors 10.12.2024

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Tuula Haatainen sd
vice ordförande Ari Koponen saf
medlem Eeva-Johanna Eloranta sd (delvis)
medlem Pia Hiltunen sd
medlem Inka Hopsu gröna
medlem Laura Huhtasaari saf (delvis)
medlem Hanna Kosonen cent
medlem Milla Lahdenperä saml
medlem Mia Laiho saml (delvis)
medlem Pia Lohikoski vänst
medlem Mikko Ollikainen sv
medlem Nasima Razmyar sd (delvis)
medlem Sara Seppänen saf
medlem Markku Siponen cent
medlem Jaana Strandman saf
medlem Mari-Leena Talvitie saml
medlem Oskari Valtola saml.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Lahtinen.

Betänkande KuUB 13/2024 rd

Reservation

Reservation

Motivering

Regeringen håller på att minska finansieringen till yrkesutbildningen med 120 miljoner euro. Yrkesutbildad arbetskraft är en hörnsten för landets kunnande och behövs i hög grad inom såväl den finländska exportindustrin som servicebranscherna och social- och hälsovården.

Utöver denna nedskärning har regeringen Orpo slopat vuxenutbildningsstödet och minskat stödet för skolresor, vilket har gjort det svårare för vuxna att utbilda sig och byta bransch.

Nedskärningarna försvagar på ett oskäligt sätt verksamhetsförutsättningarna för de utbildningsanordnare som tillhandahåller utbildning för vuxna som behöver kompetens i arbetslivet eller ny utbildning. Nedskärningarna försämrar verksamhetsförutsättningarna i synnerhet för de små utbildningsanordnarna och försvagar tillgången till yrkesutbildning utanför tillväxtorterna. Nedskärningarna i yrkesutbildningen drabbar de specialiserade utbildningsanordnarna så att budgeten för yrkesutbildningen minskas med mer än 10 procent vid en del läroanstalter.

Försöket med verksamhetsstyrning

Endast 40 utbildningsanordnare får delta i försöket. Man bör se till att detta inte leder till en fördelning i vinnare och förlorare. Sättet på vilka de 40 utbildningsanordnarna väljs ut måste vara tydligt och präglas av transparens. Det är fråga om ett långvarigt försök på åtta år, så det finns skäl att bedöma effekterna av försökslagen under hela försöket.

Det återstår att se hur det går för de övriga utbildningsanordnarna. Det måste finnas metoder för att utveckla verksamheten också hos de utbildningsanordnare som inte deltar i försöket.

Man bör särskilt sörja för att det till försöket väljs utbildningsanordnare på ett heltäckande sätt från hela landet och att man i försöket noggrant och i gott samarbete beaktar de olika deltagarnas strategier samt regionala behov, särdrag och intressen. Utbildningsutbudet får inte vara ojämnt fördelat.

Positivt med försöket är att de som väljs med har väldigt flexibla möjligheter att välja utbildningar och arbetskraftsutbildningar och även ordna utbildning på engelska. Det är också bra att man frångår undervisnings- och kulturministeriets beslut och att beslutsfattandet flyttas närmare arbetslivet, regionerna och läroanstalterna. Det ger på många sätt mer smidighet och flexibilitet. Man bör komma ihåg att ett av de största hindren för tillväxt i små och medelstora företag är bristen på kompetent arbetskraft. Försöket kan i bästa fall ge goda metoder för att stödja den regionala livskraften.

Stöd för lärandet

Den viktiga och mycket välkomna reformen av stödet för lärande inom yrkesutbildningen äventyras på grund av regeringens nedskärningar på 120 miljoner euro. För att reformen ska genom-

Betänkande KuUB 13/2024 rd

Reservation

föras i enlighet med propositionens mål måste verksamheten omorganiseras och personalen ges fortbildning i specialpedagogik. Det är omöjligt att ordna tilläggsutbildning för personalen i en situation där det görs avsevärda nedskärningar i såväl yrkesutbildningen som den fortbildning för lärare som Utbildningsstyrelsen ordnar. Tilläggsfinansieringen på tio miljoner euro för stödet för lärande räcker inte på något sätt till för att kompensera konsekvenserna av de nedskärningar som görs i yrkesutbildningen till ett belopp av 120 miljoner euro och i fortbildningen för lärare. Lärarna kan dessutom ha behov av tilläggsutbildning också i och med att mängden engelskspråkig undervisning ökar som en del av försöket inom yrkesutbildningen.

Nedskärningarna på 120 miljoner inom yrkesutbildningen innebär kalkylmässigt till exempel en minskning av antalet lärare med 1 600, och flera yrkesläroanstalter har redan genomfört samarbetsförhandlingar. Detta kommer oundvikligen att ha betydelse för kvaliteten på utbildningen och stödet för lärande. Mängden närundervisning är redan nu otillräcklig samtidigt som till exempel de studerandes behov av stöd för lärande har ökat. Läroanstalterna befinner sig dock i en situation där det inte längre är möjligt att skära ned på förvaltningen, utan nedskärningarna måste genomföras direkt från anordnandet av undervisningen. Det påverkar såväl läropliktiga studerande som andra studerande inom yrkesutbildningen.

Reformen av finansieringen

Reformen av finansieringssystemet är en stor förändring som införs rätt så snabbt efter regeringen Sipiläs reform och regeringen Marins läropliktsreform. Utbildningsanordnarna håller delvis ännu på att implementera de föregående reformerna. Positivt med den nu aktuella reformen är att den förtydligar finansieringssystemet, uppmuntrar till att ordna utbildning inom branscher som har brist på arbetskraft och möjliggör den studerandes rätt till stöd för lärandet.

Problematiskt är att finansieringens förutsägbarhet försämras. Utbildningens kvalitet och uppnåendet av kompetensmålen är förknippade med större risker, eftersom antalet prestationer i fortsättningen väger tyngre än tidigare.

I samband med reformen slopas förhöjningskoefficienten för särskilt stöd. Risken är att kvaliteten på det särskilda stödet försämras. Redan nu fungerar och förverkligas det särskilda stödet sämst inom de utbildningsområden där det finns ett stort antal studerande som har behov av stöd. Situationen kommer alltså att försämras ytterligare.

Man bör för varje enskild utbildningsanordnare beakta de ändringar på årsnivå som kan äventyra verksamhetsförutsättningarna. Exempelvis Saimaan ammattiopisto i Södra Karelen kommer att drabbas av en nedskärning på 15 procent, vilket innebär att antalet studieplatser minskar med 449.

Det finns ännu inga exakta uppgifter om hur finansieringen fördelas mellan enskilda utbildningsområden, även om man känner till anordnarspecifika minskningar i antalet studieplatser.

Det kan uppstå ett dödläge inom vissa branscher, eftersom till exempel fastighetsmäklare och disponenter inte kan vara yrkesverksamma förrän de uppnått myndighetsåldern. De som söker sig till denna bransch har ofta redan en examen inom något annat område, men den nya finansieringsmodellen skulle tvinga den som vill utbilda sig inom fastighetsbranschen att själv betala för att

Betänkande KuUB 13/2024 rd

Reservation

avlägga en andra examen. Det är ytterligare en ändring till det sämre för dem som vill utbilda sig, men vars möjligheter till det redan har skrotats bland annat i och med att vuxenutbildningsstödet slopades.

Enligt den nya modellen räknas dagarna i juli inte längre in i studerandeåret, vilket är dåligt med tanke på att arbetspraktik inom många branscher kan genomföras i juli, bland annat inom restaurang- eller inkvarteringsbranschen. Denna ändring kommer att förlänga avläggandet av studierna.

Vi välkomnar att propositionen gör det möjligt att avlägga kortare examensdelar. Problematiskt är dock att det fästs väldigt lite uppmärksamhet vid dem i arbetslivet. Omfattningen av olika examensdelar behöver harmoniseras och det krävs mer flexibilitet i fråga dem.

Förslag

Vi föreslår

att riksdagen förkastar lagförslagen och

att riksdagen godkänner sex uttalanden. (Reservationens förslag till uttalanden)

Reservationens förslag till uttalanden

- 1. Riksdagen förutsätter att statsrådet följer effekterna av försöket och under den tid försöket pågår tryggar verksamhetsförutsättningarna och utvecklingsmöjligheterna också för de anordnare av yrkesutbildning som inte omfattas av försöket.*
- 2. Riksdagen förutsätter att statsrådet våren 2029 lämnar kulturutskottet en halvtidsutvärdering av effekterna av försöket.*
- 3. Riksdagen förutsätter att statsrådet följer vilka konsekvenser nedskärningarna i yrkesutbildningen har för kvaliteten på utbildningen, de studerandes framsteg och framgång i studierna och för utbildningens tillgänglighet i hela Finland och att statsrådet vid behov utan dröjsmål lämnar riksdagen förslag som rättar till situationen.*
- 4. Riksdagen förutsätter att man ungefär två år efter att finansieringsmodellen trätt i kraft granskar hur reformen har påverkat den mängd närundervisning och stöd som de studerande får samt omfattningen av och tillgängligheten till utbudet av yrkes- och specialyrkesexamina.*
- 5. Riksdagen förutsätter att regeringen utreder hur avskaffandet av övrig yrkesutbildning som utbildningsform påverkar tillgången på arbetskraft i fråga om uppgifter som kräver kompletterande behörighetsvillkor inom fastighets- och byggbranschen och säkerställer kontinuiteten i utbildningen inom branschen.*

Betänkande KuUB 13/2024 rd
Reservation

6. Riksdagen förutsätter att man årligen följer upp mängden stöd som lärarna och speciallärarna ger samt hur finansieringen riktas till stödet för lärande inom yrkesutbildningen och vilka konsekvenser nedskärningarna i finansieringen har för stödet för lärandet.

Helsingfors 10.12.2024

Hanna Kosonen cent
Inka Hopsu gröna
Pia Lohikoski vänst
Markku Siponen cent